

ČETRNAESTA HERCEGOVAČKA OMLADINSKA BRIGADA

Knjigu *Četrnaesta hercegovačka omladinska brigada*, djelo 13 autora, izdao je Vojnoizdavački i novinski centar Beograd, a pripremio je Odbor za obilježavanje revolucionarnog radničkog pokreta, NOB-a i socijalističke revolucije u Hercegovini. To je jedno od djela koja su već objavljena ili će se, prema programu tih dviju značajnih institucija, tek štampati, što će sigurno još više obogatiti saznanja o našem NOR-u i socijalističkoj revoluciji, i to ne samo na hercegovačkim prostorima već i u čitavoj zemlji, a time će uveliko doprinijeti njegovanju revolucionarnih tradicija, naročito kod mlađe generacije.

Po svojoj strukturi, knjiga je podijeljena na tri dijela koji čine posebne cjeline. Obuhvaćen je nastanak 14. omladinske brigade koncem septembra 1944. u južnoj Hercegovini, zatim život u Brigadi, njen borbeni put po Hercegovini, kroz Bosnu, Hrvatsku i, posebno, Sloveniju, te nakon završetka rata njen pobjedonosni povratak u Hercegovinu, gdje je nakon časno izvršenog ratnog zadatka rasformirana u maju 1945. godine. Osim priloga rukovodilaca i boraca o životu i radu u Brigadi monografija sadrži i spisak boraca Brigade, njih 1.298, te spisak 189 poginulih drugarica i drugova sa kraćim biografskim podacima.

Knjigu je likovno-tehnički uspješno obradio Slavoljub Kujundžić, akademski slikar. Ilustrovana je sa više slika boraca i rukovodilaca Brigade, te slikama nekih mjesta i geografskim kartama područja kojima je Brigada prolazila, što je čini još zanimljivijom. Predgovor je napisao Rade Galeb.

Knjiga je i kao štivo zanimljiva. Slikovito i neposredno uvodi nas u oslobodilački rat i revoluciju, a njene učesnike ne idealizira, ne čini ih nadnaravnim, već ih prikazuje onakvim kakvi su doista bili, sa svim tegobama i mukama kroz koje su prolazili. Isto tako, na realističan način, govori o tom teškom i presudnom vremenu i mladosti koja je herojski nosila glavni teret revolucije, te o idealima i žrtvama koje je za te ideale podnosila.

Sve to daje posebnu vrijednost i draž toj knjizi.

Četrnaesta hercegovačka omladinska brigada formirana je kao zavjet hercegovačke omladine drugu Titu i obaveza hercegovačkih delegata na Drugom kongresu USAOJ-a, koju su realizovali SKOJ i USAOJ Hercegovine.

Knjiga reljefno svjedoči i potvrđuje kako je naša mladost u oslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji razgrađivala i uništavala mračnu prošlost satkanu od ljudske nepravde, mržnje, zlobe i zavidnosti, od primitivizma i zaostalosti, od vjerskog fanatizma, nacionalizma, šovinizma i, na kraju, sve je to krunisano izdajom naše domovine pred stranim fašističkim zavojevačima koji su htjeli da nas unište ili učine poslušnima. Knjiga, isto tako, slikovito govori o idealima te mladosti, o njenom nesebičnom žrtvovanju u stvaranju i građenju novog, pravednijeg, društvenog poretka u kome će ljudi, bez obzira na naciju i vjeru, biti slobodni, sigurni i sretni u građenju svoje budućnosti.

Mladost Brigade, sastavljene od omladine srpskog, muslimanskog, hrvatskog i drugih naroda i narodnosti, bila je svjesna i uvjerena da pobijediti jedino mogu zajedno, u borbi protiv zajedničkog neprijatelja, bez obzira da li je taj neprijatelj italijanski, njemački ili neki drugi fašizam, da li su to ustaše, četnici ili bilo koji drugi neprijatelj. Bila je duboko uvjerena da će jedino na taj način osigurati bolju i sretniju sutrašnjicu, u kojoj ćemo ostati zajedno, jedni uz druge, jedni sa drugima, u zajedničkoj nam domovini Jugoslaviji. Omladina 14. brigade, kao i čitave naše zemlje, nikada nije bila ni za kakve diobe, razgraničavanja, međusobna prebrojavanja, jer je u zajedničkom življenju gledala svoju budućnost. Omladina je uvijek u tome gledala svoju prednost, svoju veliku moć, jer smo na taj način svi mi postajali bogatiji za kulturu i kulturnu tradiciju onog drugog naroda i za sva njegova civilizacijska dostignuća. Mladost revolucije se onako borila i ginula jer je bila nošena idejama socijalizma, komunizma i zajedničkog življenja, gdje će svako od svakoga primati i svako svakome davati, bez pomisli da će nas bilo ko i na bilo koji način razdvajati i otuđivati jedne od drugih i skretati u neki drugi svijet koji je nama, našem biću, stran, tuđ.

Knjiga je zanimljivo komponovana, ona sadrži priloge napisane na osnovu arhivske građe i sjećanja boraca i rukovodilaca Brigade koji govore o događajima što su zabilježeni u tim istorijskim dokumentima. U njoj se govori o brojnom stanju četa, bataljona i Brigade u cjelini, o njenim kretanjima, o naoružanju, o poginulima, nestalima, o kotama, selima, putevima i gradovima, zatim o neprijatelju, njegovom brojnom stanju i rasporedu, što ova vrsta literature svakako mora činiti, ali ona, isto tako, u sjećanjima boraca, govori i o tome šta se događalo i šta su borci proživljavali, tako da čitalac osjeća kao da sa Brigadom putuje i ratuje i da sa njenim borcima, tom omladinom »koja ne želi da umre i koja još nije počela da živi«, kako to

jedan od njih na samrti reče, podnosi sve patnje, tuge i radosti koje je i ona podnosila.

Nemoguće je pročitati knjigu a ne doživjeti dramu te mladosti, nenaviknute na surovost sjevernohercegovačke i bosanske zime, kad ona od pravca Nevesinja, u decembarskoj hladnoći, po snijegu, na nevjerovatno niskoj temperaturi, prelazi Morine i zastaje, bez snage i moći da ide dalje prema Kalinoviku, a Novica Suhić, svjestan tragedije koja bi se mogla dogoditi, ispriča priču o begu Ljuboviću čiji su svatovi na tom mjestu u velikoj mećavi, upravo zato što su zastali, izginuli. Kada je priču čuo komandant, odmah je naredio pokret bojeći se da Brigada ne doživi istu sudbinu. Nemoguće je ne vidjeti tu kolonu mladića i djevojaka koja se, savladana umorom i zimom, probija kroz dubok snijeg i polako migolji naprijed.

Kakva je to bila mladost koja se herojski borila i ginula i koji su to ljudski ideali što su je tako nosili da je mogla sve to stoički izdržati? O toj mladosti na slikovit način govori Nevenka Miošić iznoseći primjer Dubrovkinje, srednjoškolke Tanje, koja je ranjenog druga naslonila na svoje rame da bi mu poslužila kao oslonac. Da bi mu olakšala rane i bol, pričala mu je priče o svom sunčanom Dubrovniku u kome je rođena, o dalekoj Rusiji iz koje su joj preci došli, a kada joj se učinilo da je zaspao, iako umorna i ukočena od težine njegovog tijela, nije htjela da se pomjeri. Kada se ujutro probudila, još su joj ruke bile obavijene oko mrtvog druga kojeg je i u snu pridržavala.

Bila je to herojska mladost, koja je tek stupila u život, ali nije htjela da poklekne, da robuje, da umre, ona se borila za život, za nj je ginula, da bi preživjeli i oni koji dolaze mogli slobodno i sretno živjeti. Bila je to Titova mladost, Lolina mladost, mladost Lolinog SKOJ-a.

Takva mladost je svugdje rado dočekivana. Njoj su bosansko-petrovačke djevojke pjesmu spjevale: »Hercegovci, borite se ovdje, dok nam Treća iz Srbije dođe.« Nju su slovenačke majke dočekivale sa suzama i cvijećem kao svoju rođenu djecu, a djevojke kao rođenu braću.

Monografija *Četrnaesta hercegovačka omladinska brigada*, uvjeren sam, imaće trajnu i neprolaznu vrijednost kao istorijsko svjedočenje. Iz nje se neće saznavati samo istorijska prošlost ovoga našeg kraja nego će se i naša omladina nadahnjivati i učiti, a borba, patriotizam, odanost i požrtvovanost Brigade će inspirisati, kao i čitava naša revolucija, mnoge stvaraoce i umjetnike.

Nakon čitanja knjige čovjek se upita da li su u današnjem vremenu ovakvom kakvo je, dovedene u pitanje tekovine naše revolucije za koje je prolivena krv i mladost 14. brigade, da li je dovedeno u pitanje bratstvo i jedinstvo ili vlast radničke klase i sve ostalo što čini suštinu Jugoslavije kakvu je s nama stvarao Tito. Obavezni smo pred prolivenom krvlju naših drugova da kažemo, a kazano i da izvršimo, da se mora srediti stanje na Kosovu i da se mora unijeti sigurnost,

mir i sloboda u domove tamošnjih Srba, Crnogoraca i svih koji su ugroženi; da se mora očuvati legalitet i demokratski način razmišljanja i slobodno življenje u ovoj zemlji; da se mora sačuvati i učvrstiti bratstvo i jedinstvo i federativno uređenje ove zemlje; da se mora stati na put birokratskom despotizmu bez obzira gdje i pod kakvim parolama i zastavama nastupao; da jedino radnička klasa, jedinstvena, na samoupravnoj osnovi, može imati vlast u ovoj zemlji; da ne dozvoljavamo bilo kakvo preispitivanje života i životnog djela druga Tita bez obzira od koga i pod kojim izgovorom to dolazilo, jer je to najdirektniji napad na nas, na našu revoluciju, na Titovu Jugoslaviju i sve revolucionarne tekovine na kojima ona počiva.

Bili smo hrabri u ratu, a to nas i danas obavezuje da otvoreno kažemo da kontrarevolucija nigdje kod nas neće niti može pobijediti. Radimo onako kako smatramo da bi Tito od nas tražio da radimo i budimo sigurni da ćemo iz današnjih poteškoća izići.

I ova knjiga veliki je prilog toj pobjedi.

Jure Galić